

מראת המלאכים

רמב"ן בראשית פרשת וירא פרק יח פסוק א

וירא אליו - לשון רש"י, לבקר את החולה, אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בו. והנה שלשה אנשים, המלאכים שבאו אליו בדמות אנשים ... ויאכלו, נראו כמי שאכלו:

ובספר מורה הנבוכים (ב מב) נאמר כי הפרשה **כלל ופרט**. אמר הכתוב תחלה כי נראה אליו השם במראות הנבואה, ואיך היתה המראה הזאת, כי נשא עיניו במראה והנה ג' אנשים נצבים עליו. ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך, זה ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחד מהם הגדול שבהם. * ואם במראה לא נראו אליו רק אנשים אוכלים בשר, איך אמר "וירא אליו ה'", כי הנה לא נראה לו השם לא במראה ולא במחשבה, ² וככה לא נמצא בכל הנבואות, ² והנה לדבריו לא לשה שרה עוגות, ולא עשה אברהם בן בקר, וגם לא צחקה שרה, רק הכל מראה, ¹ ואם כן בא החלום הזה ברוב ענין כחלומות השקר, כי מה תועלת להראות לו כל זה:

וכן אמר (שם) בענין "ויאבק איש עמו" (להלן לב כה) שהכל מראה הנבואה. ¹ ולא ידעתי למה היה צולע על ירכו בהקיץ, ² ולמה אמר (להלן לב לא) כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי, כי הנביאים לא יפחדו שימותו מפני מראות הנבואה. ³ וכבר ראה מראה גדולה ונכבדת מזאת, כי גם את השם הנכבד ראה פעמים רבות במראה הנבואה (עיין להלן כח יג, לא ג):

והנה לפי דעתו ⁴ זאת יצטרך לומר כן בענין לוט, כי לא באו המלאכים אל ביתו, ולא אפה להם מצות ויאכלו, אבל הכל היה מראה. ¹ ואם יעלה את לוט למעלת מראה הנבואה איך יהיו אנשי סדום הרעים והחטאים נביאים, כי מי הגיד להם שבאו אנשים אל ביתו. ואם הכל מראות נבואתו של לוט, יהיה "ויאיצו המלאכים וגו' קום קח את אשתך", "ויאמר המלט על נפשך" (להלן יט טו יז), "והנה נשאתי פניך" (שם כא), וכל הפרשה כלה מראה, וישאר לוט בסדום. אבל יחשוב שהיו המעשים נעשים מאליהם, והמאמרים בכל דבר ודבר מראה, **ואלה דברים סותרים הכתוב, אסור לשומעם אף כי להאמין בהם:**

ובאמת * **כי כל מקום שהוזכר בכתוב ראיית מלאך או דבור מלאך הוא במראה או בחלום, כי ההרגשים לא ישיגו המלאכים, אבל לא מראות הנבואה, כי המשיג לראות מלאך או דיבורו איננו נביא, שאין הדבר כמו שהרב גוזר** (במו"נ ב לד), (ובהלכות יסוה"ת ז ו) כי כל נביא זולת משה רבינו נבואתו על ידי מלאך. ¹ **וכבר אמרו** (מגילה ג א) בדניאל אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא, ² **וכן** לא נכתב ספרו עם ספר הנביאים מפני שהיה עניינו עם גבריאל, אף על פי שהיה נראה אליו ומדבר עמו בהקיץ, כמו שנאמר במראה של בית שני ועוד אני מדבר בתפלה והאיש גבריאל (דניאל ט כא). וכן המראה של קץ הגאולה (שם י ד) בהקיץ היתה בלכתו עם חביריו על יד הנהר. ³ **ואין** הגר המצרית מכלל הנביאות, וברור הוא גם כן ² שלא היה ענינה בת קול כמו שאמר הרב (במו"נ שם):

והכתוב חלק נבואת משה רבינו מנבואת האבות כמה שנאמר (שמות ו ג) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בקל שק-י, ⁴ וזה שם משמות הקדש לבורא, איננו כנוי למלאך. **ורבותינו עוד למדו** על החילוק שביניהם ואמרו (ויק"ר א יד) מה בין משה לכל הנביאים, רבנן אמרי כל הנביאים ראו מתוך אספקלריא שאינה מצוחצחת, הדא הוא דכתיב (הושע יב יא) ואנכי חזון הרביתי וביד הנביאים אדמה, ומשה ראה מתוך אספקלריא מצוחצחת, הדא הוא דכתיב (במדבר יב ח) ותמונת ה' ביט, כמו שהוא מפורש בויקרא רבה (שם) ומקומות אחרים (יבמות מט ב), ⁵ ולא נתנו בשום מקום נבואתם למלאך. ⁷ **ואל תשומם** בעבור שכתוב (מ"א יג יח) גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר ה' לאמר, כי פירושו גם אני נביא כמוך ויודע אני שהמלאך שדבר אלי בדבר ה' הוא. וזו מדרגה ממדרגות הנבואה כאשר אמר איש האלהים כי כן צוה אותי בדבר ה' (שם יג ט), ואמר כי דבר אלי בדבר ה' (שם יג יז):

⁶ **וכבר אמרו רבותינו** (במד"ר כ ג) בענין בלעם שאמר ועתה אם רע בעיניך אשובה לי (במדבר כב לד), אני לא הלכתי עד שאמר לי הקב"ה קום לך אתם (שם שם כ), ואתה אומר שאחזור, כך הוא אומנותו, לא כך אמר לאברהם להקריב את בנו ואחר כך ויקרא מלאך ה' אל אברהם, ויאמר אל תשלח ידך אל הנער (להלן כב יב), למוד הוא לומר דבר ומלאך מחזירו וכו'. **הנה החכמים מתעוררים לומר** שאין הנבואה בדבור הראשון שהזכיר בו השם שוה לדיבור השני שאמר בו שהוא על ידי מלאך, אלא שהוא דרך נביאים שיצוה בנבואה ויבטל הצוה במלאך, כי הנביא יודע כי דבר ה' הוא:

⁸ ובתחלת ויקרא רבה (א ט) אמרו ויקרא אל משה, לא כאברהם, באברהם כתוב ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים (להלן כב טו), המלאך קורא והדבור מדבר, ברם הכא אמר הקב"ה אני הוא הקורא ואני הוא המדבר. **כלומר** שלא היה אברהם משיג הנבואה עד הכינו נפשו בתחלה להשגת מלאך, ויעלה מן המדרגה היא למעלת דבור הנבואה, אבל משה מוכן לנבואה בכל עת:

הנה בכל מקום יתעוררו החכמים להודיענו כי ראיית המלאך איננה נבואה ואין הרואים מלאכים והמדברים עמם **מכלל הנביאים** כאשר הזכרתי בדניאל, אבל היא מראה, תקרא "גלוי עינים", כמו ויגל השם את עיני בלעם וירא את מלאך ה' (במדבר כב לא), וכן ויתפלל אלישע ויאמר ה' פקח נא את עיני ויראה (מ"ב ו יז):

אבל במקום אשר זכיר המלאכים בשם "אנשים" כענין הפרשה הזאת ופרשת לוט, וכן ויאבק איש עמו (להלן לב כה), וכן וימצאהו איש (שם לז טו), **על דעת רבותינו** (תנחומא וישב ב) הוא כבוד נברא במלאכים, יקרא אצל היודעים "מלבוש", **יושג לעיני בשר בזכי הנפשות כחסידים ובני הנביאים. ולא אוכל לפרש** והמקום אשר תמצא בו ראיית ה' ודבור מלאך, או ראיית מלאך ודבור ה', ככתוב בדברי משה בתחילת נבואתו (שמות ג ב-ד), ובדברי זכריה (ג א-ב), עוד אגלה בו דברי אלקים חיים ברמיזות (שמות ג ב).